

o d'ordit originada per un cert nombre de punts d'encreuament iguals i consecutius' (Pons, *Voc. de la indústria textil* en BDC IV, 70).—⁴ El *TdF* dona, ultra «couture à longpoints», «pan d'un habit», «troussis d'une robe»; i, per a l'italià *basta*, posa Petrocchi: «larga pièga che si fa alle sottane per poterle allungare», i afegeix que significa més comunament «tessitura».

BASTAIX, 'el qui per ofici porta pesos a coll', mot més genuí i d'ús més general en català que en les altres llengües germanes, si bé també molt estès en els dialectes italians, i no estrany al provençal: d'un vulgar *BASTAXU, greco-llatí (cf. *βάσταξ* rar i tardà en grec), tret del grec *βαστάξω* 'jo porto un pes' en el llenguatge mixt dels ports mediterranis, segurament extret bàrbarament de formes com *ἐβάσταξα* 'he portat', pròpies del grec hellenístic. □ 1.ª doc.: 1268.

El concepte normal de *bastaix* és el d'un home fort i groller, però aquestes connotacions no semblen ser les més originàries i d'altra banda no han estat constants: tan poc ho han estat que en el testimoni més antic del mot en català, es tracta d'un objecte tan delicat com un infant reial, i de la paga que reben els encarregats de portar-lo en llurs braços, sens dubte gent que havia de fer-ho amb delicadesa i finor: en els comptes de la casa reial, consta que l'any 1268 hom pagà dotze sous «als *bastays* qui portaven l'enfant En Jacme» (*BCEC*, 1908, 175): potser es tracta d'alguna cadira de braços o d'una petita cabina conduïda amb perxes a manera de baiard; car sembla referir-se al futur Jaume II, que llavors tenia vuit anys.

És clar que és més freqüent el cas del qui porta pesos feixucs de materials menys nobles, com en un compte de les despeses o «mecions» «de mesurar lo blat et lo forment, et de *bastaix*, et d'altres mecions menudes», 1269 (C. Candi, *MiscHiCat.* II, 303); i més que res d'assumptes de comerç: «que nul tragner ne *bastax* no gos comprar blat a nul hom», 1290 (Bna.), *BABL* XI, 301; «pagam a n Tort *bastaix* d'En Vallguarnera», 1309, *BSAL* VIII, 269b. Homes així eren necessaris més que enlloc en els barris comercials i marítims de les grans ciutats i ports. Es registra reglamentació referent «a totz los *bastaixes*» de la Bòria, any 1297 (Alart, *InvLCat.*, RLR v, 95).

De Barcelona ve la major part de la documentació antiga: «los uns fèyan feyna al mur de Bna. e los altres, *bestaxos*», 1417 (*BSAL* VII, 392b); però des de l'Edat Mitjana el trobem en docs. de tot el domini, com en dos de mallorquins que recull Niepage de 1403 i 1407 (*RDR* II, 5). És natural que la brutalitat i grosseria de la feina conduïxi a mirar el *bastaix* com a home capaç de tasca grollera ("m'usa per a les feines de *bastaix*", "trobar qui ens alleugereixi del treball de *bastaix*" p. ex. quan fem un estudi, preparam una construcció noble, etc.) i també de costums barroers i sovint innobles o fins viciosos, cosa de la qual ens donaria moltes proves la nostra literatura medieval: «hò-

mens de mala fama e que sien vils persones, axí com són *bastays* e bevedors embriacs, en tavernes, o servus» (*Costums de Tortosa*, 373), «inhibir als tavernés que en temps de quaresma --- no acullgen *bastaxos* ne saigs, ne taffurés, ne tenir taffureries ---», St. Vicent Ferrer, *Quar.*, p. 30. Avui no és estrany a cap dels dialectes de la llengua, car a penes s'hi pot marcar cap diferència, si no és en el del volum dels usos fraseològics i figurats, terreny en què potser es presenta en correntia més copiosa en el català oriental i insular (fins i tot a Eivissa «faquí, ganapán, mozo de cordel», Pz. Cabrero).

En cap altra llengua el mot no es presenta en una massa tan feixuga, ni com un doll tan constant de totes les èpoques i de tots els dialectes i tons de llenguatge. No és, però, que sigui un terme peculiar del català, car el trobem en les altres llengües romàniques veïnes, i fins en totes (si hi admetem usos manlevats i no genuïns, pel que fa a les llengües al nostre Occident).¹ Amb caràcter arrelat i autòcton sembla, però, trobar-se només en llengua d'Oc i en italià. Pel que fa a aquella, cal advertir que degué tenir sempre escassa extensió: ni ens consta que avui hi existeixi en els parlars moderns (res en *TdF*), ni hi abunda gens la documentació medieval; quelcom podríem suplir-hi a base d'alguna dada escadussera de Marsella, i mitjançant el llatí medieval, algunes del Delfinat (Du C., s. v. *bastasius*); i és també estrany a l'ús dels trobadors, si bé s'han citat (només Rayn.) un parell de casos de *bastais*, un en una Vida de Sant Aleix, un altre en una tençó entre dos obscurs trobadors del S. XIII:² això sembla revelar que solament degué usar-se a les llengües costeres, pobres i poc poblades, del Llenguadoc i Boques del Roine.

En contrast amb això, podem constatar que està amplament difós en els dialectes italians, si bé també ací observem que el mot no pertany a la llengua comuna. Hi ha un doc. de *bastascio* a Pisa ja l'any 1264, i algun altre de medieval o renaixentista es troba també a Gènova i Venècia; en algun text literari antic, de tipus toscà, trobem una forma *bastagio* (Matteo Villani, L. Pulci, textos dels Ss. XIV-XV) però són formes que difícilment poden correspondre a cap tipus fonètic normal en toscà, que semblen manlevades d'algun dialecte, veg. l'article de Prati; al qual afegeixo que *bastasius* «facchino» apareix en baix llatí a Trieste l'any 1364,³ i *bastaso* en Boiardo. L'absència de la llengua literària i comuna, pel que fa a un caràcter fonament italià del mot, solament es compensaria amb una forta i vasta extensió en els dialectes.

I realment aquesta extensió és molt gran, si bé en el Nord localitzada en les zones entorn de Venècia i Gènova. Molt més, en canvi, en els dialectes del Migjorn d'Itàlia: nap. *vastaso*, calab., sic. i tarentí *vastasu*, abruzz. *vastase*, Basilicata *vastasø* (Matera, *ZRPh.* XXXVIII, 280); del gran arrelament a Sicília ens dona idea el personatge teatral *Nofriù e Vastasi* en els *Palermisani in Festa de Giov. Meli* (1798), i sobretot el derivat *vastasata* 'espècie de sainen popular típic del teatre sicilià'.⁴ Potser més que de vell origen grec,